

Expresident de la Generalitat de Catalunya

EDITORIAL

Jordi Pujol

Catalunya, societat responsable

VIA. Revista del Centre d'Estudis Jordi Pujol, neix amb la voluntat d'aprofundir i fomentar el debat sobre qüestions lligades a la responsabilitat, als drets i als deures, a les fonts substantives de la moral social, a l'exigència ètica de la política, als drets individuals i els drets col·lectius, al sentit del bé comú, a la dimissió del ciutadà envers l'administració i a la força moral de les idees generadores d'impuls que tot país necessita. De totes aquestes coses VIA, que vol dir ruta però que també és una altra manera d'agrupar les lletres d'IVA «Idees, Valors, Actituds» en vol fer la seva raó de ser, creant el màxim nombre possible de complicitats i des del rigor. Els països van endavant amb bona política, amb bona economia, amb bona tecnologia, amb bona organització. Però, a més, els cal tenir idees clares, valors sòlids i actituds positives. Confiam que aquest projecte que ara endeguem sigui l'inici d'una contribució positiva al creixement i a l'enfortiment moral i polític del nostre poble.

Catalunya està enfrontada amb un gran repte. Es troba davant d'una gran cruïlla. És un repte difícil, que va dels efectes de la globalització a la difícil relació amb la resta d'Espanya, de les noves tecnologies a la nova immigració, de l'exigència de ser cada cop més competitiu a la pressió política, cultural i demogràfica que pesa sobre la nostra identitat. I la pregunta és si podem respondre bé a aquest repte. I la meua resposta és que tenim prou recursos humans, tradició i esperit d'iniciativa, cohesió social i voca-

ció d'innovació i de modernitat per a superar el repte. Però no és segur que la nostra societat disposi dels valors i les actituds adequades per a enfrontar-s'hi. Hi ha molta teatralitat, molta bombolla i molta insinceritat. I poca disposició a assumir la pròpia responsabilitat.

I això darrer –l'assumpció de responsabilitat– és un element fonamental i ineludible, del tot necessari si volem vèncer el repte, el conjunt de reptes, que ara tenim.

El sentit de la responsabilitat individual i col·lectiva. I d'això n'anem fluixos.

Anem fluixos de responsabilitat individual en el sentit que cada cop més considerem que els nostres problemes, la nostra promoció, el nostre benestar no són, o no són en gran mesura, responsabilitat de cadascú de nosaltres. Del nostre esforç, de la nostra il·lusió, de la nostra competència. Creiem que ens han de ser donats per la societat, o per l'Administració, amb poca contribució per part nostra. Per altra banda, és criteri bastant general que si cal fer algun esforç, és només el de la pròpia realització personal, i prou.

Val a dir que certament la realització personal, la de cadascú, és l'objectiu prioritari de la persona. La pròpia realització cultural, social, professional, ètica, simplement humana és prioritària. I és un dret de tota persona, perquè gaudeix d'una radical autonomia.

Però també és cert que no es pot negligir la dimensió col·lectiva. En dos aspectes. Un, perquè la persona no es pot realitzar aïllada. Perquè si bé el concepte de persona té un sentit fonamental que és de quelcom d'irreductible i d'irrepetible, quelcom de molt intransferible, té també un altre sentit, igualment fonamental, que és la necessitat que té d'altri i de comunicar-s'hi. Per tant, i aquest és el segon aspecte, la persona es deu no només a la seva realització individual, sinó al marc social, cultural, identitari, patrimonial i de valors bàsics del qual es nodreix. Es deu a aquest entorn social i, per tant, se n'ha de sentir responsable.

Tot això ens porta al concepte del bé comú. Un vell concepte que ens remunta a la filosofia grega, i que sempre ha estat present en el pensament polític i social europeu, però que ha tingut moments alts i baixos. Baixos quan l'individualisme i la fragmentació han estat molt dominants. Com passa ara. «Vom Gemeinwohl spricht keiner mehr» deia Helmut Schmidt.

«Del bé comú ja no en parla ningú». La denúncia és vàlida si deixem de banda la contundència de la frase, que la fa excessiva.

La persona no pot prescindir dels dos nivells de responsabilitat que corresponen a la seva pròpia essència: per una banda la primacia del subjecte en tant que persona i, per l'altra, la seva ineludible necessitat, moral i material, de vinculació social i comunitària.

I aquesta responsabilitat no és exigible només de cara al present, sinó també de cara al futur. El que fem o deixem de fer avui condiona el futur: el del país, el del món, simplement el dels nostres fills, el de les generacions futures.

El sentit de la responsabilitat individual i col·lectiva ha esdevingut molt secundari en el pensament dominant i políticament correcte. Passa a tot Europa, que pateix una sobredosi d'individualisme i de relativisme radical. Un autor americà molt proeuropeu, i admirador del model europeu –Jeremy Rifkin–, diu que les bones possibilitats que segons ell té Europa –també enfront dels EUA– es poden perdre fàcilment a causa del poc sentit que hi ha a Europa de la responsabilitat personal, amb greu repercussió –afegeix– sobre la societat i sobre l'esdevenidor. Tot plegat, conclou, condueix a l'escepticisme, la passivitat, la manca d'ambició.

Si això és perillós per a Europa, encara més per a Catalunya.

I això és així perquè el pensament modern, per una banda, ha aportat o ha consolidat valors humans molt importants, tant en l'ordre polític com en el social: democràcia, tolerància, justícia social, etc. Ha configurat un món millor. Però amb el temps ha anat perdent fonamentació moral profunda, és a dir, ha perdut contacte amb els valors morals més autèntics de la persona i de la societat. Ha derivat cap a plantejaments excessivament contractualistes. N'és un bon exemple el que tants cops s'ha dit: que a la societat domina més el concepte i el comportament de consumidor que de ciutadà. Què és un consumidor? És algú que entra en un supermercat –de serveis socials, de pensions, de propostes lúdiques, de projectes econòmics, etc.– i agafa el que més li convé i paga. El que més li convé calibrant benefici personal i cost personal. Estrictament personal. I se'n va. Que el supermercat vagi bé o no, no l'interessa. Ni s'ho pregunta. No se'n sent responsable. No està obligat a res més. Només li exigeix que estigui obert a tota hora i que ofereixi bons productes a preu baix, sense preguntar-se si això pot conduir o no a la seva fallida. No és el seu problema.

Què és un ciutadà? És algú que també entra en un supermercat, que també compra el que li convé per qualitat i preu, però que a més se'l sent seu, perquè sap que si va malament o tanca en sortirà perjudicat i això l'afectarà en la seva vida, a ell i a la seva família. I a molta més gent. O dit d'una altra manera menys pedestre: el ciutadà és la persona que busca la seva realització personal sabent que l'ha d'aconseguir a través del seu esforç i de les seves decisions i actituds, però en el marc d'una societat i d'una comunitat que li proporcionen elements bàsics per a la consecució del seu fi. Que sap, a més, que no és només ella que s'ha de poder realitzar, sinó moltes altres persones, ara mateix, demà i anys a venir. És a dir, se sent responsable d'aquest marc social i humà que l'ajuda en el seu desenvolupament i en el de molts altres. Se sent responsable del bé comú. Sap que té drets, però també deures.

Quan això passa, quan minva o desapareix el sentit del bé comú o l'interès general la societat cau en la fragmentació. I en la pèrdua de cohesió social. I en la impossibilitat per un país i una societat de proposar-se objectius comuns i realitzar-los.

Com deia, el pensament polític i social modern ha estat molt contractualista. Es regeix per contractes. Per contractes quasi comercials. Podríem tornar a posar l'exemple del supermercat. No es regeix per valors. Com diu Charles Taylor, el pensament modern, molt individualista, ha oblidat «les fonts tradicionals i profundes no només contractuals, de la moral». Ha oblidat les «fonts substantives» de la moral, i ha desembocat en aquella moral de desvinculació totalment subjectivista i refractària als compromisos col·lectius, és a dir, en la pèrdua del sentit del bé comú i de la moral de la responsabilitat.

És sobre temes com aquest de la responsabilitat, dels drets i deures, de les fonts substantives de la moral social, de l'exigència ètica de la política, dels drets individuals i dels drets col·lectius, del sentit del bé comú, de la dimissió del ciutadà envers l'Administració, de la força moral de les idees generadores d'impuls que tot país necessita, és de totes aquestes coses que VIA, aquesta revista de la qual aquest és el seu primer número, vol debatre. VIA, que vol dir ruta però que també és una altra manera d'agrupar les lletres d'IVA -Idees, Valors, Actituds-, és l'objecte d'estudi de la Fundació Centre d'Estudis Jordi Pujol. Els països van endavant amb bona política,

amb bona economia, amb bona tecnologia, amb bona organització. Però, a més, els cal tenir idees clares, valors sòlids i actituds positives. El sentit de responsabilitat és una d'aquestes actituds. Confiem que tot plegat sigui l'inici d'una contribució positiva al recreixement i a l'enfortiment moral i polític del nostre poble.